

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 7-8

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ.;).*

4. Ἡ ἐνανθρώπησις καὶ ἐνσάρκωσις τοῦ Υἱοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῷ προαιωνίῳ σχεδίῳ τῆς θείας οἰκονομίας (πρβλ. Ἐφ. 20,1). Ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος ἐγένετο ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν (Ἐφ. 1,1. Μαγν. προοίμ. Φιλαδ. 9,2. Συμρν. 7,1), ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς (Φιλαδ. 9,1), ὁ Ἰατρὸς (Ἐφ. 7,2) καὶ ὁ Διδάσκαλος (Μαγν. 9,2 πρβλ. Ἐφ. 15,1. Φιλ. 8, 2). Τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως κορυφοῦται ἐν τῷ πάθει τοῦ σταυροῦ. Τόσον ζωηρὰ εἶναι ἡ παρ' Ἰγνατίῳ ἐκθεσις περὶ τοῦ «πάθους» τοῦ σταυροῦ, ὥστε θὰ ἠδύνατό τις νὰ κάμνη λόγον περὶ τινος «Θεολογίας τοῦ σταυροῦ» τοῦ Ἰγνατίου (Theologia crucis)¹⁹. Καρπὸς δὲ τῆς λυτρώσεως ὑπῆρχεν ἡ ἐξάλειψις τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου, καὶ τέλος ἡ μετάδοσις τῆς αἰωνίου καὶ μακαρίας ζωῆς (πρβλ. Ἐφ. 1,1,9,1. 17,1,18,1,19,3. Μαγν. 1,2,9,1. Τραλλ. προοίμ. 2,1,9,2,11,2. Φιλαδ. 9,2. Συμρν. 2). Νέα δὲ κατάστασις Χάριτος θείας ἐναντι τοῦ ἀνθρώπου προῆλθε (πρβλ. Ἐφ. προοίμ.). Ὁ Χριστὸς εἶναι κατὰ τὸν Ἰγνατίον, ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἰωαννηίου Θεολογίας, ὁ Μεσσίας ἐν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνώσει τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι συνάμα ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 108 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

19. K. H ö r m a n n, *Leben in Christus. Zusammenhänge zwischen Dogma und Sitte bei den Apostolischen Vätern*. Wien o. J. (1952) 46 ἐέ.

ένώσεως (πρβλ. Φιλαδ. προοίμ. Σμυρν. 1,1.12,2). Δι' ένα ἕκαστον τῶν πιστῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ προσοικείωσις τῶν ἀγαθῶν καρπῶν τῆς λυτρώσεως πρὸ παντὸς διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν παρουσίαν, τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου (πρβλ. Τραλλ. 9,1 ἔ.), διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν βεβαπτισμένων εἰς τὴν θείαν μετέληψιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου (Ἐφ. 20,2. Πρβλ. Σμυρν. 7,1) καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων πράξεων, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τέλος διὰ τοῦ μαρτυρίου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ κορύφωμα τῶν ὑψίστων ἀρετῶν τοῦ χριστιανοῦ, ἦτοι τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Κύριον. Ὁ Ἰγνάτιος διδάσκει πράγματι καὶ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν οἱ τε Προφῆται καὶ οἱ λοιποὶ δίκαιοι τῆς Π.Δ. ἔτυχον τῆς σωτηρίας ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου (Μαγν. 9,2. Πρβλ. Φιλαδ. 5,2.9,1). Ἐφ' ὅσον δὲ διὰ πάντας τοὺς ἐν ζωῇ πιστοὺς ἡ τελείωσις τῆς σωτηρίας δὲν ἐπραγματοποιήθη εἰσέτι, ὁ Λυτρωτὴς εἶναι δι' ἡμᾶς, ὡς παρὰ τῷ Παύλῳ, ἡ κοινὴ ἐλπίς πάντων (Πρβλ. Ἐφ. 21,2. Φιλαδ. 11,2 κ. ἄ.). Ἀκόμη καὶ αἱ οὐράνιαι δυνάμεις καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου, ὄρατοὶ καὶ ἀόρατοὶ, δὲν δύνανται νὰ τύχωσι τῆς σωτηρίας, ἄνευ τῆς πίστεως εἰς τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ (Πρβλ. Σμυρν. 6,1). Ἐνταῦθα εἶναι προφανῆς ἡ ἀντιδοκητικὴ θέσις τῆς ἰγνατιανῆς σωτηριολογίας.

5. Σπουδαῖον στοιχεῖον τῆς ἰγνατιανῆς διδασκαλίας ἀποτελεῖ καὶ ἡ πνευματολογία αὐτοῦ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Θεότητος. Ἀλλὰ σημαίνει ἐπίσης γενικῶς τὴν θείαν φύσιν, ὡς καὶ τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ χάριτι θείᾳ οἰκοῦν καὶ ἐνεργοῦν (Πρβλ. Ἐφ. 18,2. Μαγν. 9,2. Φιλαδ. προοίμ. 7,1 ἔ. Πολ. 1,3). Αἱ σημασίαι αὗται τοῦ πνεύματος ἀναφέρονται καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς θεολογικῆς ἐρμηνείας τοῦ ὄρου «πνευματικὸς» (Πβλ. Ἐφ. 7,2. Σμυρν. 3,3. —Ἐφ. 5,1. 8,2. 11,2. Μαγν. 13,1. Σμυρν. 12,2)²⁰. Ὡς τὸ θεῖον ἐν τῷ Χριστῷ — οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ δὲ οὐ στοιχείων ἐν τῇ περὶ Χριστοῦ πνευματολογίᾳ—, εἶναι καὶ ἡ διατυπωμένη ἐννοια ἐν

20. Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ὄρων «πνεῦμα» καὶ «πνευματικὸς» παρ' Ἰγνατίῳ, ὄρα W. Baur, Wörterbuch 1229. 1236 ἔ.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Τὸ ἐκκλησίασμα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

Κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα συρρέουν εἰς τοὺς ναοὺς πλήθη πιστῶν. Ἐκ τῶν ἐκκλησιασμάτων τούτων, μέγα μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχάς, αἱ ὁποῖαι δὲν διακρίνονται διὰ συνειδητὴν πίστιν καὶ βίον ἀνάλογον. Ἄλλ' ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς τῆς κατανοητικωτάτης ἀτμοσφαιρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἀσφαλῶς οὐκ ὀλίγας τούτων φέρει εἰς ἀνάτην. Καὶ ἄλλων μὲν αὕτη εἶναι παροδική. Ἄλλον ὅμως ὄχι. Ἄς ἀναγεύσων λοιπόν, μὲ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, οἱ καλοὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας τὰς μυστικὰς των εὐχὰς διὰ τὰ πεπλανημένα πρόβατα, αἰτοῦντες ἀπὸ τὸν φιλεῦσπλαγγρον Κέριον, ὅπως μὴ ἀποβῆ δι' αὐτὰς τὰς ψυχὰς μάταιον τὸ θεῖον Πάθος του. Εἶναι εὐχαὶ ποὺ ἔχουν τὴν θέσιν των εἰς τοιαύτας ἡμέρας.

«Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία».

Ὁ Ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς ὑπῆρξε, κατὰ τὸν θεόγλωσσον Παῦλον, διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους σκάνδαλον, διὰ δὲ τοὺς ἔθνικους

Μαγν. 13. Ἐτεραι θέσεις περὶ πνεύματος Χριστοῦ ἀναφέρονται ἀπλῶς εἰς τὴν θεϊαν φύσιν αὐτοῦ. (Σμυρν. 3,3. Μαγν. 1,2). Τὸ Θεῖον Ἅγιον Πνεῦμα ἐμφανίζεται ἐν τῇ χρησιμοποιουμένῃ εἰκόνι ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου ἐν Ἐφ. 9,1 ὡς συνεργὸν τῆς χάριτος τῆς διὰ τοῦ Λυτρωτοῦ σωτηρίας. Τὸ Πνεῦμα ἐνεργεῖ ἐσαεὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ χριστιανικῇ κοινότητι καὶ ζωοποιεῖ ταύτας. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν τριῶν ἱερατικῶν βαθμῶν (Φιλαδ. προοίμ.). Τὸ Πνεῦμα ὠμίλησε διὰ τοῦ Ἰγνατίου λόγους σωτηρίας ὑπὲρ τῶν πιστῶν (Φιλαδ. 7,1 ἐξ.). Τὸ Πνεῦμα δρᾷ καὶ ἐνεργεῖ καὶ ἐν ἐκάστῳ πιστῷ καὶ κατευθύνει τὰ ἔργα ἐκάστου ἐπισκόπου (Πβλ. Ἐφ. 8,2. Ῥωμ. 7,2. Πολ. 1,3). Καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἐν τῇ περὶ Πνεύματος διδαχῇ τοῦ Ἰγνατίου ἡ ἀποστολικὴ-ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῆς τοῦ Παύλου καὶ Ἰωάννου Θεολογίας καὶ Πνευματολογίας.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

Κατὰ τὸν β' αἰῶνα ὁ Εἰρηναῖος παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίες, σχετιζομένας πρὸς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Βεβαίως οὗτος ὁμιλεῖ περὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας περισσότερο ἐξ ἐπόψεως δογματικῆς καὶ ὀλιγότερον ἐξ ἐπόψεως λειτουργικῆς. Παρὰ ταῦτα ἡ διδασκαλία του εἶναι σπουδαία καὶ διὰ τὴν λειτουργικὴν ἐπιστήμην. Κατὰ τὸν Εἰρηναῖον ὁ Κύριος ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀνά προσφέρουν ἀπαρχὰς τῷ Θεῷ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δημιουργημάτων, ὄχι διότι αὐτὸς ἔχει ἀνάγ-

μωρία, ἀλλὰ διὰ τοὺς πιστοὺς του εἶναι καὶ θὰ εἶναι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Διότι διὰ τοῦ σωτηρίου Πάθους του ἐφανερῶθη καὶ ἡ δύναμις, ἣτις ἐξουδετέρωσε τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ σοφία, ἣτις ἀεπλάνησε τὸν πλάνον», ἥτοι τὸν ὑποκινητὴν τῆς ἁμαρτίας Διάβολον. Διὸ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁμιλοῦντες διὰ τὸν Σταυρὸν, εὐρίσκουν δι' αὐτὸν λέξεις θριάμβου καὶ χαρᾶς, (λεν- χειμονοῦντες τῷ λόγῳ) (Χρυσόστομος). Τὸ τοιοῦτον κήρυγμά των δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἀπόρροια τοῦ παυλείου περὶ Ἐσταυρωμένου Χριστοῦ κηρύγματος.

Ἀνάστασις καὶ Ὁρθοδοξία.

Τὸ Πάσχα εἶναι ἡ κορυφαία ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἄγομεν οὐχὶ μόνον λειτουργικῶς, ἀλλὰ καὶ πλαισιω- μένην μὲ ὥραϊα ἔθιμα, προσδίδοντα εἰς αὐτὴν ἐπὶ πλέον θέλγητρα καὶ αἴγλην. Ἀλλὰ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας, δὲν εἶναι ἐν γερονδὸς τιμώμενον μόνον εἰς τακτὰς ἡμέρας, ἥτοι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πεντηκοσταρίου. Τὸ τερπινότατον καὶ πάμφωτον νόημά της καταναγάζει ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τὸ λει- τουργικὸν μας ἔτος. Ὅλαι αἱ Ἀκολουθίαι τοῦ ἐνιαυτοῦ, μὲ κέν- τρον τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, φέρουν τὴν χαροποιὸν σφραγίδα τοῦ μεγάλου τούτου συμβάντος, ὅπερ εἶναι ὄντως ἡ καρδιά τῆς περὶ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Θείας οἰκονομίας. Ἡ Ὁρθοδοξία, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν της, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως.

κην τούτου, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φαίνωνται αὐτοὶ ἀγνώμονες (in-grati). Ἔπραξε δὲ τοῦτο ὁ Κύριος λαβὼν ἄρτον, προερχόμενον ἐκ τῆς δημιουργίας καὶ ἠὺχαρίστησε λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως, ὅπερ ἐκ τῆς δημιουργίας ταύτης ἐστίν, ὅπως καὶ ἡμεῖς, καὶ ὠμολόγησε τοῦτο ὡς ἴδιον αἷμα, οὕτω δὲ ἐδίδαξε τὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης νέαν προσφοράν. Ἐκ τῶν Ἀποστόλων παραλαβοῦσα ταύτην ἡ Ἐκκλησία, καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον προσφέρει αὐτὴν τῷ Θεῷ, ὅστις παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐπίγειον τροφήν, τὰς ἀπαρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δώρων ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ»¹.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, «ἡμῖν σύμφωνος τῇ γνώμῃ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην. Προσφέρομεν αὐτῷ τὰ ἴδια ἐμμελῶς κοινωνίαν καὶ αἴνεσιν καταγγέλλοντες σαρκὸς καὶ πνεύματος. Ὡς γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς γῆς ἄρτος προσλαβόμενος τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Θεοῦ οὐκέτι κοινὸς ἄρτος ἐστίν, ἀλλ' εὐχαριστία ἐκ δύο πραγμάτων συνεστηκυῖα, ἐπιγείου τε καὶ οὐρανίου, οὕτω καὶ τὰ σώματα ἡμῶν μεταλαμβάνοντα τῆς εὐχαριστίας μηκέτι εἶναι φθαρτὰ τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς αἰῶνα ἀναστάσεως ἔχοντα»². Παρομοία εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Εἰρηναίου καὶ κατωτέρω, ἐνθα τονίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι «τὸ κεκραμένον ποτήριον καὶ ὁ γεγωνὸς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται εὐχαριστία, σῶμα Χριστοῦ...»³.

Ὁ Εἰρηναῖος, χρησιμοποιοῦν διὰ πρώτην φοράν τὸν ὄρον «ἐπίκλησις», ἐννοεῖ, κατὰ τὸν Salaville, τὴν εὐχαριστιακὴν

1. Εἰρηναίου, Κατὰ αἰρέσεων, Δ, 17 ἐν J. Solano, Textos eucharisticos primitivos, τόμ. I, Μαδρίτη 1952, σ. 74-75. Π. Τρεμπέλα, Ἀρχαὶ καὶ χαρακτήρ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, Ἀθήναι, 1962, σ. 152.

2. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, Δ, 18 ἐν J. Solano, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 76.

3. Εἰρηναίου, ἐνθ' ἀνωτ., Ε', 2, ἐνθα ἐπαναλαμβάνεται μετ' ὀλίγον ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος «προσλαμβανόμενα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐχαριστία γίνεται, ὅπερ ἐστὶ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ».

εὐχὴν ἢ ἀναφορὰν⁴, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει καὶ «λόγον τοῦ Θεοῦ».

Ἐπειτα σημαντικὴ εἶναι τόσον ἡ μαρτυρία τοῦ Εἰρηναίου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ περὶ τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας, ὅσον καὶ ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν λειτουργικῶν ἔθιμων. Ὅταν ὁ πάπας Βίκτωρ εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς διακοπῆς τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Μικρασιατῶν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐξ αἰτίας τῆς περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑφισταμένης διαφορᾶς, ὁ Εἰρηναῖος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Βίκτωρα ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ἀπόσπασμα σφύζεται ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Εὐσεβίου. Καθ' ἃ ἐξιστορεῖ ὁ Εὐσέβιος, «ὁ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν ἠγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείας, παρίσταται μὲν τῷ δεῖν ἐν μόνῃ τῇ τῆς Κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως ἐπιτελεῖσθαι μυστήριον, τῷ γε μὴν Βίκτωρι προσηκόντως, ὡς μὴ ἀποκόπτοι ὅλας ἐκκλησίας Θεοῦ ἀρχαίου ἔθους παράδοσιν ἐπιτηρούσας, πλεῖστα ἕτερα παραινεῖ, καὶ αὐτοῖς δὲ ρήμασι τάδε ἐπιλέγων:

«Οὐδὲ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. Οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοῦς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονες, οἱ δὲ τεσσαράκοντα. Ὡρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν... Οὐδὲν ἔλαττον πάντες οὗτοι εἰρήνευσάν τε καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησιν».

Συνεχίζων ὁ Εὐσέβιος, ἀναφέρει ὅτι ὁ Εἰρηναῖος ἐν τῇ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Βίκτωρα προσέθεσε τὰ ἑξῆς: «Ἐν οἷς

4. S. Salaville, *Epiclèse Eucharistique*, ἐν *Dictionnaire de théologie catholique*, τόμ. 5, στ. 233.

καὶ οἱ πρὸ Σωτήρος πρεσβύτεροι, οἱ προστάντες τῆς ἐκκλησίας ἧς σὺ νῦν ἀφηγῆ, Ἐνίκητον λέγομεν καὶ Πῖον, Ὑγῖνόν τε καὶ Τελεσφόρον καὶ Ξύστον, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν οὔτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον, καὶ οὐδὲν ἔλαττον αὐτοὶ μὴ τηροῦντες εἰρήνευον τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν ἐν αἷς ἐτηρεῖτο, ἐρχομένοις πρὸς αὐτούς· καίτοι μᾶλλον ἐναντίον ἦν τὸ τηρεῖν τοῖς μὴ τηροῦσι. Καὶ οὐδέποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησάν τινες, ἀλλ' αὐτοὶ μὴ τηροῦντες οἱ πρὸ σοῦ πρεσβύτεροι τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν τηροῦσιν ἔπεμπον εὐχαριστίαν». Ὁ Εἰρηναῖος ἐν συνεχείᾳ, ὑπιμνήσκων τὴν μεταξὺ Πολυκάρπου καὶ Ἀνικίτου διαφορὰν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα⁵, συνεχίζει ἐξιστορῶν πρὸς τὸν Βίκτωρα: «Καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ρώμῃ ἐπὶ Ἀνικίτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς ἀλλήλους, εὐθὺς εἰρήνευσαν, περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου μὴ φιλεριστήσαντες πρὸς ἑαυτούς. Οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πείσει ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἅτε μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, οἷς συνδιέτριψεν, αἱ τετηρηκότα, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν, λέγοντα τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων ὀφείλειν κατέχειν. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχόντων, καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων»⁶.

5. Οἱ ἐν Ἀσίᾳ Χριστιανοὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα «τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην σελήνης, ἐν ἣ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίους προσηγορεύετο», ἥτοι κατὰ τὴν 14ην τοῦ μηνὸς Νισάν, ὅποτε καὶ κατέλδον τὴν νηστείαν. Αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι ἐώρταζον τὸ Πάσχα κατὰ τὴν μετὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα ἐπερχομένην Κυριακὴν. Οἱ ἐν Ἀσίᾳ Χριστιανοὶ συνεώρταζον Σταύρωσιν καὶ Ἀνάστασιν (Σταυρώσιμον Πάσχα), ἐνῶ αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι ἐώρταζον τὸ Ἀναστάσιμον Πάσχα ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Β. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ, Ἐκκλησ. Ἱστορία, Ἀθήναι 1948, σ. 99. Π. Τ ρ ε μ π ἔ λ α, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 154-155.

6. Εὐ σ ε β ἰ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ε', 24, ἐν ΒΕΠΕΣ, τ. 19, σ. 343-344.

ΤΑ ΣΩΤΗΡΙΩΔΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

«Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται» (Β' Κορ. ζ' 10).

1. Ἡ ἀμαρτωλὸς κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μετανοίας.

Ἐφ' ὅσον ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς πολλὰ πταίομεν ἕκαστος. Πάθη ἐμφανῆ καὶ ἀφανῆ κατατυραννοῦν τὴν ἀσθενῆ σάρκα τοῦ γηίνου περιβλήματος τῆς ψυχῆς μας. Ἐξωτερικοὶ πειρασμοὶ καὶ πονηροὶ λογισμοὶ ἀντιστρατεύονται πρὸς τὸν ἔμφυτον θεῖον λόγον καί, ἀντὶ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ἐσθίομεν ἄρτον ὀδύνης. Καίτοι ἐγνωρίσαμεν τὴν ὁδὸν τῆς εὐθύτητος καὶ ἐδιδάχθημεν τὰς τρίβους τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ καρδιά μας ἐξέκλινεν εἰς λόγους πονηροῦς καὶ ἡ ψυχὴ μας, πληρωθεῖσα ματαιότητος, μετεβλήθη εἰς γῆν ἀνυδρον. Παγετῶνες ἀμαρτιῶν ἐπικαλύπτουν τὴν ἐπιφάνειάν της καὶ ζοφώδεις νύκτες καὶ ἀσέλῃνοι ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἐνιαυτῶν διαδέχονται ἀλλήλας. Ἡ γλῶσση, ἥτις ἐβλάστησε κάποτε εἰς τὰ πεδία τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ἐξηράνθη, διότι ἀπὸ τὰς ἀνύδρους νεφέλας τῶν λογισμῶν μας δὲν ἔπεσεν ὁ ἀναμενόμενος ὑετός. Καὶ ἡ πεπυρακτωμένη λάβα τῆς ἀμαρτίας ἀπεξήρανε ταύτην καὶ δὲν ἀνεβλάστησε, διότι

Κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ Εἰρηναῖος ἔγραψε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου οὐ μόνον εἰς τὸν Βίκτωρα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς ἡγέτας: «Εἰρηναῖος, φερώνυμός τις ὢν τῆ προσηγορία αὐτῷ τε τῷ τρόπῳ εἰρηνοποιός, τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης παρεκάλει τε καὶ ἐπρέσβευεν, ὁ δ' αὐτὸς οὐ μόνῳ τῷ Βίκτωρι, καὶ διαφόροις δὲ πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν τὰ κατάλληλα δι' ἐπιστολῶν περὶ κεκινημένου ζητήματος ὁμίλει»⁷.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

7. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 344.

καὶ τὰς ρίζας κατέφαγεν ὁ σκόληξ ὁ γήινος. «Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μας», ὡς λέγει καὶ ὁ Ψαλμῶδὸς (Πρβλ. Ψαλμ. ρη' 25).

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐλπίς σωτηρίας; Ὁ Κύριος, ὁ καρδίας καὶ νεφροῦ ἀνθρώπων ἐτάζων, ἐπιποθεῖ τὴν σωτηρίαν ἕλων τῶν δούλων του. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸ σωτήριόν του, τὸν ἀμὸν τὸν ἄμωμον, ἵνα ἄρῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου καὶ ἰάσῃται τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν καὶ δώσῃ ὕδωρ ἐν δίψει «τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ», «κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν» (Ἡσ. ξα' 1). Ἐκεῖνος ὁ ἀναμάρτητος κρούει ἔκτοτε ἀνά πᾶσαν στιγμὴν τὰς πύλας τῆς ψυχῆς μας, καλῶν ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν. Δὲν ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα. Ὁ Λυτρωτὴς προσφέρει τὴν λύτρωσίν μας ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμαρτίας, χωρὶς νὰ ἀξιοῖ λύτρα, διότι αὐτὸς ἑαυτὸν ἔδωκε λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Προσφέρει τὴν χάριν διὰ τῆς μετανοίας· τὴν χάριν αὐτὴν καλοῦμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς καθαρτήριον λουτρὸν καὶ ὡς ἐφόδιον ἐξασφαλίζον τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν. Ἡ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς δωρεᾶς καὶ διὰ νὰ ἔχη αὕτη τὰ προσδοκώμενα σωτηριώδη ἀποτελέσματα, ἀπαιτεῖ καὶ ἀνάλογον προπαρασκευὴν τοῦ προσδεχομένου αὐτῆν. Ἀπαιτεῖ ἀναγνώρισιν τῆς ἁμαρτωλοῦ καταστάσεώς μας, ἐξομολόγησιν τῶν πλημμελημάτων μας, ψυχικὴν συντριβὴν καὶ δάκρυα διὰ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπομάκρυνσίν μας καὶ ἔκτενεῖς δεήσεις καὶ προσευχάς.

Οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναμάρτητος. «Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν» (Α' Ἰωάν. α' 8). Καὶ ἡ πλάνη αὕτη εἶναι ἡ χειρίστη τῶν πλανῶν, διότι δὲν μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς θλιβερᾶς καταπτώσεώς μας καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀνάγκην τῆς καθάρσεως διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως τῶν ἁμαρτημάτων μας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μυωπάζοντες ταῖς φρεσί, δὲν βλέπομεν τὴν προκειμένην ὁδὸν τῆς σωτηρίας μας. Τούναντίον «ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστὸς ἔστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας» (Α' Ἰωάν. α' 9).

Ἡ ἐπίγνωσις τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ ἡ μετ' ἀποστροφῆς καὶ βδελυγμίας ἀποκηρυξίς τούτων καὶ ἡ ἐκζητουμένη ἄφεςις ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας δημιουργοῦν τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἴασιν τῆς νοσοῦσης ψυχῆς. Ἀνοίγουν οἱ κρουνοὶ τῶν δακρύων καὶ ἡ συντετριμμένη καρδία ἀπεπλύνεται ἐκ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας. Οἱ στεναγμοί, οἱ λυγμοὶ καὶ ὁ πόθος τῆς λυτρώσεως ἐκ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἐκδηλώσεις ψυχῆς ἀνανηψάσης καὶ μετὰ ζή-

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Τὰ βασικώτερα στοιχεῖα τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: Στις πρώτες διατάξεις διαλαμβάνει τις ἀρχές ποῦ διέπουν τὸν μοναχισμό καὶ τις μονὲς σὰν ἰδρύματα προσευχῆς καὶ ἐργασίας. Ἡ πρόταξις τῶν σχετικῶν διατάξεων δὲν ἦταν μιὰ ἀπλῆ νομοτεχνικὴ ἀναγκαιότης, ἀλλ' ἐτόνιζε τὴν ἀνάγκη ἐπαναφορᾶς τοῦ Μοναχισμοῦ μας στὶς ἀρχαῖες βάσεις, ἀπὸ τις ὁποῖες εἶχε παρεκκλίνει. Τὸ ἄρθρο 2 προέβλεπε τὸν τρόπο ἰδρύσεως μονῆς, πού, ἀκολουθώντας τὰ παλαιὰ ἀχνάρια, ἀπαιτοῦσε αἴτησι τῶν ἐνδιαφερομένων, εἰσήγησι τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, ἀπόφασι τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ἔκδοσι Διατάγματος ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας. Τὸ ἄρθρο ἐπίσης αὐτὸ προέβλεπε γιὰ πρώτη φορά τὸν θεσμό τῶν Συνοδικῶν—Σταυροπηγιακῶν μονῶν, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Ἀκολουθοῦσε στὸ ἄρθρο

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 116 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

λου φερομένης πρὸς τὸν μέγαν ἱατρόν, τὸν Χριστόν, τοῦ ὁποίου ἀπομάσσει τοὺς ἀχράντους πόδας διὰ τῶν δακρύων, ὡς ἡ μετανοοῦσα ἁμαρτωλὸς γυνή. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὸ πῦρ τῆς μετανοίας κατακαίει τὰ ἐν τῇ ψυχῇ συσσωρευθέντα πάθη καὶ ἀναθρώσκων καπνὸς ἐκ τῆς πυρπολουμένης ψυχῆς ἐξέρχεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ μορφὴν πικρῶν δακρύων. «Δεῖ τὸν μετανοοῦντα βασανίσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καὶ ταπεινοφρονῆσαι ἐν πάσῃ πράξει αὐτοῦ ἰσχυρῶς καὶ θλιβῆναι ἐν πάσαις θλίψεσιν ποικίλως» (Ποιμ. Ἐρμᾶ, Παραβ. 7 παράγρ. 4).

Καὶ εἶναι φυσικόν, ὁ ἀναγνωρίζων τὴν ἁμαρτωλότητά του νὰ προσέρχεται ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Κριτοῦ ἐν ταπεινώσει καὶ συντριβῇ καρδίας. Ὑπόδειγμα ἔστω ὁ Τελώνης τοῦ Εὐαγγελίου, ὅστις χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλὴν του, συντετριμμένος καὶ ἐν θλίψει καὶ φόβῳ Θεοῦ φελλίζει ὀλίγας, μόλις ἀκουόμενας, λέξεις· «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. ιη' 13).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

3 διάταξις γιά τήν τελετουργική καθιέρωσι τῆς νεοϊδρυθείσης μονῆς, καί ἔπειτα ἐρχόταν τὸ ἄρθρο 4 πού μιλοῦσε γιά τὰ μετόχια. Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο ρυθμιζόνταν τὰ θέματα πού ἀφοροῦσαν στὰ Ἑσυχαστήρια. Πρῶτος ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ 1969 ἔκανε λόγο γιά Ἑσυχαστήρια καί νομιμοποιοῦσε τὴν ὑπαρξί τους μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τώρα καί ὁ Κανονισμὸς προέβλεπε τὴν διαδικασίαν συστάσεως Ἑσυχαστηρίων, ἀφοῦ καί τὰ μοναστικά αὐτὰ ἰδρύματα τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐν τῇ πράξει ἀπεδείχθησαν πολὺ πιὸ ἀνθεκτικά στὰ σύγχρονα ρεύματα τοῦ κακοῦ καί ἀντιμετώπισαν νικηφόρα, θὰ ἔλεγε κανεῖς, τὴν κρίσιν τῶν μοναστικῶν κλήσεων. Στὸ ἴδιο ἄρθρο γινόταν λόγος γιά τὴν ὑποχρεωτικὴ μετατροπὴ τῶν ἀτύπως λειτουργούντων Ἑσυχαστηρίων σὲ ἐπίσημα ἰδρύματα. Ἡ διάταξις ἀφοροῦσε στὰ παλαιοημερολογητικά Ἑσυχαστήρια, πράγμα πού ἐσήκωσε θύελλα διαμαρτυριῶν ἐκ μέρους τῶν παλαιοημερολογιτῶν, πού δὲν ἤθελαν νὰ ὑπαχθοῦν στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ διάταξις αὐτὴ κατηγγέλθη στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ἀπ' αὐτοῦς, καί τελικὰ περιέπεσε σὲ ἀχρησία κατόπιν τῆς ἀποφάσεως πού τοὺς εἰδοῦσε. Τὸ ἄρθρο 6 προέβλεπε τίς κανονικὲς δικαιοδοσίες τοῦ Μητροπολίτου ἐπὶ τῶν μονῶν χαρακτηρίζοντας τὴν ἀνωτάτη του ἐποπτεία ἐπ' αὐτῶν σάν «πνευματικὴ», ἀσκουμένην «πατρικῶς καί προστατευτικῶς». Τὸ ἄρθρο 7 μιλοῦσε γιά τὰ διοικοῦντα τὴν μονὴ ὄργανα καί τὰ ἐπόμενα ἦταν ἀφιερωμένα στὸν Ἡγούμενο (γενικὴ διάταξις—πλαίσιο πού παρέπεμπε γιά τίς λεπτομέρειες στὸν Γενικὸ Ἑσωτερικὸ Μοναστικὸ Κανονισμὸ καί στὸν Κανονισμὸ ἐκάστης Μονῆς), στοὺς Δοκίμους, στὶς ποινές, στὰ οἰκονομικά καί τὴν διαχείρισι.

Γενικὰ ὁ Κανονισμὸς αὐτὸς παρουσίαζε πληρότητα στὰ κεφαλαιώδη ζητήματα τοῦ μοναχισμοῦ τῆς πατρίδος μας, καί θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει τὴν βᾶσι γιά μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια ἀναγεννήσεως. Ὅμως, ὅπως συμβαίνει σὲ ὅλα τὰ πράγματα, οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκεῖνοι πού δίνουν πνοὴ στὶς διατάξεις καί δημιουργοῦν, κτίζοντας πάνω σ' αὐτές, λαμπρὰ οἰκοδο-

Ποιμαντικά θέματα

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

«Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κοιμημένων ἐγένετο» (Α' Κορινθ. 15,20). Ὁ Χριστὸς ἀνέστη πρῶτος ἐκ τῶν νεκρῶν, θριαμβευτῆς καὶ ἐξουσιαστῆς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πολλάκις, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων χριστιανῶν, χαρακτηρίζεται ὡς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Καὶ δικαίως, ἐφ' ὅσον ὁ θρίαμβος τῆς Ἀναστάσεως δεσπάζει εἰς τὴν ὅλην δομὴν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μὲ τὸν ἀνεκτίμητον λειτουργικὸν-ὑμολογικὸν της πλοῦτον, προβάλλει τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ὡς βεβαίαν ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ ὡς πραγματικότητα εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ παρόντος βίου.

Παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητον ὅμως τοῦτο γεγονός ἐ ἀναστάσιμος διακονία τῆς Ἐκκλησίας ἀπουσιάζει πολλάκις ἀπὸ τοὺς χώρους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ὤφειλε νὰ ἀποτελεῖ μόνιμον πνευματικὸν καθεστῶς, δηλ. ἀπὸ τὰ κοιμητήρια. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δεσπάζει κυριαρχικῶς εἰς τὰ κοιμητήρια εἶναι τὸ πένθος καὶ ἡ θλίψις. Μόνον τὰ ἄνθη διασκεδάζουν τὸν ψυχικὸν πόνον καὶ τὴν βαθεῖαν μελαγχολίαν τοῦ πένθους. Ἐάν καὶ, πολλάκις, εἶναι τόσον παγωμένη ἡ θλίψις εἰς τὰ κοιμητήρια, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἄνθη, διαποτιζόμενα ἀπὸ τὴν θλίψιν αὐτὴν, μεταβάλλονται εἰς «νεκρολούλουδα», τὰ ὁποῖα δὲν ὑπογραμμίζουν πλεόν τὴν ἄνθησιν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀλλὰ διακοσμοῦν ἀπλῶς τὸν θάνατον!

μήματα. Ὁ Κανονισμὸς αὐτὸς ἦταν καὶ εἶναι μιὰ καλὴ προϋπόθεσις γιὰ περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν μονῶν. Δὲν παρετηρήθη ὅμως ἐντυπωσιακὴ ἀλλαγὴ στὴν ὅλην κατάστασιν τοῦ μοναχισμοῦ μας, ποὺ ἐξακολούθησε νὰ παραμένῃ στὴν παρακμῇ.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

“Ὅπως ἀντιλαμβάνεται κανείς, τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ ποιμένου. Ὁ ἐντεταλμένος μὲ τὸ ἔργον τῆς διακονίας εἰς τὰ κοιμητήρια εἶναι κυρίως τεταγμένος νὰ ἀναπτύσῃ ἀναστάσιμον διακονίαν. Ὅχι μόνον νὰ εὐχεται ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κοιμηθέντων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταγγίξῃ ζῶσαν τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πενθούντων πιστῶν. Τοῦτο δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἰκανότητος τοῦ ποιμένου νὰ ἐκφράξῃ διὰ παντὸς τρόπου τὴν προσωπικὴν του πίστιν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Ὁ παρήγορος πρὸς τὸν πενθούντα λόγος του, διαποτισμένος ἀπὸ τὴν βεβαιότητα τῆς ἐλπίδος, εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρῃ τὴν πλεον ἀποτελεσματικὴν πνευματικὴν ἐνίσχυσιν καὶ παρηγορίαν.

Ἐντούτοις ἡ ἐξοικείωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχικὴ προσαρμογὴ τοῦ ποιμένου εἰς τὸ κλῆμα τοῦ πένθους καὶ τοῦ θανάτου περιορίζει σημαντικῶς τὴν δυνατότητα μιᾶς ἀναστασίμου διακονίας. Εἰς πλείστας περιπτώσεις ὁ ἱερεὺς τοῦ κοιμητηρίου φροντίζει νὰ μὴ θίγῃ τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου, ἢ ὅποια καλύπτει τὸν χῶρον αὐτόν! Καὶ ὅμως! Ὁ ἱερεὺς αὐτὸς εἶναι ἐργάτης καὶ συνεργὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὅποιος «ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν» καὶ «ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων». Αὐτὸ καὶ μόνον τὸ γεγονός σημαίνει ὅτι ἡ διακονία του δὲν προορίζεται νὰ συντηρῇ τὸ πένθος, ἀλλὰ νὰ διαχέῃ τὴν βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως. Ἐὰν μόνον συντηρῇ τὸ πένθος, δὲν εἶναι ἀναστάσιμος διακονία!

I. K.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΑΘΕΙΑ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ *

ε) Ἡ σύγχρονη βιοματικὴ ἀθεΐα.

Ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸν ὀρισμὸν τῆς. Ἡ πρακτικὴ ἀθεΐα ἐκδηλοῦται σὰν ἕνας τρόπος ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει μέσα του τὴν ἄρνησιν τοῦ Θεοῦ. Ἄθεος ὑπὸ τὴν ἔννοϊαν αὐτὴν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ζῆ σὰν νὰ μὴ ὑπῆρχε Θεός. «Εἶναι τόσον ἀφωσιωμένος εἰς τὰ ἐπίγεια πράγματα, ὥστε ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ οὐδεὶς χώρος ὑπάρχει διὰ τὸν Θεόν»²⁸.

Αὐτὴν τὴν μορφήν τῆς ἀθεΐας ἐπισημαίνει καὶ ὁ γνωστὸς Γάλλος κληρικὸς Daniel Rops. «Ἵπάρχουν, λέγει, μεγάλα τιμήματα τῆς γῆς, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ζῆ ὡς ἐὰν ὁ Θεὸς εἶχε πράγματι ἀποθάνει. Καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς χώρας ὅπου ἡ ἀθεΐα δὲν ἔχει εἰσέτι ἀναχθῆ εἰς ἐπίσημον δόγμα, ὁλόκληροι κοινωνικαὶ τάξεις ζοῦν, ὡς ἐὰν δὲν ὑφίστατο πρόβλημα Θεοῦ...»²⁹.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ βιοματικὴ ἀθεΐα δὲν μοιάζει καθόλου μετὰ τὴν ἀθεΐα τῆς χθές. Μετὰ τὴν ἀθεΐα τοῦ ὕλισμοῦ. Ἐκεῖνη ἦταν ἀρρώστεια τῆς διανοίας, αὐτὴ ὅμως εἶναι ἀσθένεια τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνη ἦταν τὸ διακριτικὸ μῖας μερίδος διανοουμένων. Τούτῃ ὅμως καταδυναστεύει τὴν μᾶζα τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀθεΐα τῆς χθές ἀνεφέρετο σὲ θεωρητικά, ἢ μᾶλλον κοσμοθεωριακά, ζητήματα. Ἐνῶ ἡ σημερινὴ ἀθεΐα ἐγγίζει τὴν πραγματικὴ ὄψιν τῆς ζωῆς. Καὶ ἀκόμη ἡ χθεσινὴ ἀθεΐα ἐπρόβαλλε ὀρμητικὴ, γι' αὐτὸ καὶ γινόταν εὐκολώτατα ἀντιληπτὴ. Συνεπῶς καὶ οἱ ἀντιδράσεις τῶν ὑγιῶς σκεπτομένων ἦσαν πρὸ πολλῆς καὶ πρὸ αὐθόρμητες. Σήμερα, ἀντιθέτως, ἡ ἀθεΐα εἰσβάλλει στὴ ζωὴ μας ἥρεμα καὶ ἀπαλά, μετὰ ἕνα τρόπο ἀκέραια ὑπουλο. Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς αἰχμαλωτίζει, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε. Σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμὸ, ποὺ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ζῆ κανεὶς πέρα γιὰ πέρα χωρὶς Θεὸ καὶ ὅμως νὰ πιστεῦῃ τὸν ἑαυτὸ του σὰν πρότυπο... Χριστιανοῦ. Τόσο ὑπουλα εἰσχωρεῖ μέσα μας αὐτὴ ἡ σύγχρονη ἀθεΐα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 119 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

28. Εὐαγγ. Θεοδώρου, ἔθ. ἀνωτ., στ. 589.

29. N. STRUVE, ἔθ. ἀνωτ. σ. 887.

Θὰ προσθέσω μίαν ἀκόμη παρατήρησι. Ἡ ἀθεΐα τῆς χθὲς ἦταν βεβαίως μιὰ ἀστοχία τῆς διανοίας, ἦταν ὅμως πάντοτε τὸ γνῶρισμα ἐνὸς ἀνήσυχου μυαλοῦ. Ἡ ἀθεΐα τῆς χθὲς ἐρέθιζε τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ καὶ τὸ ἔκανε νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ προβληματίζεται, ἔστω κι' ἂν, χρησιμοποιοῦσα τὸν ὀρθὸ λόγον, κατέληγε σὲ ἐσφαλμένα συμπεράσματα.

Ἐνῶ ἡ σημερινὴ ἀθεΐα ἀποκτείνει τὸ πνεῦμα καὶ ἀποκτηνώνει τὸ σῶμα. Διαφθείρει τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ ἀποβλακώνει τὸν ἄνθρωπον. Ὑπνωτίζει τὸν νοῦν καὶ ναρκώνει τὴν σκέψιν. Ἡ σημερινὴ ἀθεΐα μαραινεί τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀναβάσει τοῦ πνεύματος. Ἀφανίζει τὰ προβλήματα καὶ περιορίζει στὸ ἐλάχιστον τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα. Ἐτσι ὁ σημερινὸς ἄθεος δὲν ἀρνεῖται πίστιν εἰς τὸν Θεόν, κηρύσσει ἐν τούτοις εἰς ἄγνοιαν τὸν Θεόν. Τὸν πιστεύει. Ἀλλὰ καὶ τὸν διαγράφει ἀπὸ τὴν σκέψιν του, ἀπὸ τὰ θέματα τῶν συζητήσεών του, ἀπὸ τοὺς στόχους τῶν ἐπιδιώξεών του. Ὁ σημερινὸς ἄθεος δὲν ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Οὐρανοῦ. Παράλληλα ὅμως δὲν κάνει τίποτε γιὰ τὴν κατὰ κτησί του. Ἀκόμη ὁ σημερινὸς ἄθεος εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς του καὶ γιὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Ἐν τούτοις τὶς πλεονεξίας φορές θαρρεῖ πὺς ἔβαλε σὰν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τοῦ πῶς θὰ θανατώσῃ τὴν ψυχὴν του.

Νὰ γιατί ἡ ἀθεΐα τῆς χθὲς ἦταν λιγώτερον ἐπικίνδυνον. Διότι τὸ μυαλὸ, ποῦ ξέρει νὰ προβληματίζεται, ποῦ ἔχει ἀπορίες καὶ ἀναζητήσεις, καὶ ἂν ἀκόμη λαθέψῃ στὸ δρόμον του, ὑπάρχει ὡστόσο ἡ ἐλπίς νὰ ξαναβρῇ τὸ σωστὸ προσανατολισμὸν του. Ἐπιβεβαίωσι στὴν πρότασιν αὐτὴν ἀποτελοῦν οἱ τόσες ἐπιστροφές καὶ ἀνανήψεις τέως ἀθέων. Ἐνῶ ἡ ἀθεΐα σήμερα, καθὼς ναρκώνει τὴν σκέψιν καὶ στενεύει τὸν ὀρίζοντα στὰ ὄρατά καὶ τὰ βλεπόμενα μονάχα, περιορίζει στὸ ἐλάχιστον τὴν ἐλπίδα γιὰ μιὰ ἀνάνηψιν τοῦ νοῦ, τῆς ὁποίας ἐπακλόουθο θὰ ἦταν ἡ διόρθωσις τῆς πορείας. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ψυχικῆς ὀφθαλμίας εἶναι ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος ὄχι μόνον μετατρέπεται σὲ ἕνα βρωμερὸ ἐρπετὸν, ἀλλὰ καὶ μένει εὐχαριστημένον σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Ἀδιαφορεῖ νὰ μάθῃ ἀπὸ τοῦ ἤλθε καὶ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς του.

Γιὰ νὰ εἶμεθα δίκαιοι, πρέπει νὰ τονίσωμε, ὅτι ἡ σημερινὴ ἀθεΐα δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκφράζεται σὰν μιὰ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία. Ὁ Χριστὸς δὲν λείπει ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς διανοίας, λείπει ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς καρδιάς μας. Ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν καθημερινὴν μας ἐκδηλώσει. Δὲν πολεμοῦν τὸν Θεόν οἱ σύγχρονοι ἄθεοι. Ἀντίθετα μάλιστα τὸν

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΟΡΑΝ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ *

Ἡ λατρεία μας δὲν ἀγνοεῖ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς μας. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ μελετήσωμεν τὸ Εὐαγγέλιόν μας. Καὶ αὐτὸ τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως εἶναι λίαν γνωστὸν ἀνεκάθευ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόσο παλαιά, ὅσον αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος. Δὲν πρωτοτυποῦμεν εἰς τίποτε. Ἡ Ἐκκλησία μας δέ, ὡς Χριστὸς εἰς τοὺς αἰῶνας παρατεινόμενος, δὲν ἠγνόησε τὰ προβλήματα αὐτά. Ἡ σημερινὴ γενεὰ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ «ἄρτον καὶ θεάματα». Ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς περισσοτέραν συνέπειαν. Πεινᾷ καὶ διψᾷ διὰ δικαιοσύνην, εὐκρίνειαν καὶ ἀγάπην καὶ θέλει τὸν ἱερὸν Κλῆρον πρωτοπόρον εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Ἄς λάβωμεν τὸ ἦθος καὶ τὴν γλῶσσαν ἐνὸς ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ ἐνὸς ἀγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων ἐναντι τῶν ἰσχυρῶν τοῦ Κόσμου καὶ τότε θὰ γερύσουν καὶ πάλιν οἱ ναοὶ μας!

Δι' αὐτῶν ὅμως δὲν θέλομεν νὰ ἀρνηθῶμεν κάθε ἔννοιαν ἐπαυερμηνείας τῆς Παραδόσεως. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίσης παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὡς ἐλέχθη, νέας μορφὰς λατρείας δὲν χρειαζόμεθα. Χρῆσις ὅμως νέων προσευχῶν, ὕμνων, ὡς ἐπίσης ἔξαρχις τῶν στοιχείων ἐκείνων, πού ὁμιλοῦν καλύτερον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ξενιτευμένου, εἶναι πάντοτε δυνατὰ καὶ ἐπιτρεπτά ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, βεβαίως, ὅτι πάντοτε καὶ δι' αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία παραμένει Ἐκκλησία. Θὰ ἠδυνάμεθα λ.χ. ἐδῶ νὰ καθιερώσωμεν μίαν ἑορτὴν τῆς ξενιτευμένης οἰκογενείας, ἴσως τὴν 26ην Δεκεμβρίου, εἰδικῶς διὰ τὰ προβλήματα τῆς μεταναστεύσεώς μας. Ἐπίσης ἑορτὴν τῆς Πανορθοδόξου Διασπορᾶς κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παύωμεν νὰ διαφωτίζωμεν τοὺς πιστοὺς μας, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ παραμένῃ πάντοτε κιβωτὸς τῆς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 124 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

σέβονται καὶ τὸν θαυμάζουν, ὅταν γίνεται περὶ Αὐτοῦ λόγος. Ἐν τοῦτοις δὲν ζοῦν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ κάτω ἀπὸ τὴν σημαίαν Του. Τὸν κηρύττουν εἰς ἄγνοιαν.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

σωτηρίας διὰ τὸν κόσμον· ὅτι δὲν εἶναι σύλλογος, διὰ τὴν ζήτησιν διὰ παντὸς μέσου νὰ προσελκύσῃ· ὅτι δὲν καλεῖ εἰς ἀπολαύσεις καὶ διασκέδασιν (πρβλ. τὰς ἐδῶ ἐορτὰς Καρναβαλιού), ἀλλ' εἰς σταυρὸν καὶ ἀγῶνα. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτῆ δὲν παύει ποτὲ νὰ προσδιορίζῃ καὶ τὰ μέσα καὶ τὰς μορφάς, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν τέκνων τῆς.

Δὲν πρέπει ὅμως ποτὲ νὰ παραθεωρήσωμεν τὸν παράγοντα ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διατηρῇ τὴν λατρείαν μας πάντοτε ἐπίκαιρον καὶ νέαν. Πρόκειται διὰ τὸ ἀναπόσπαστον στοιχεῖον τῆς λατρείας, τὸ θεῖον κήρυγμα. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται καὶ ἐρμηνεύεται δι' αὐτοῦ, διότι συνεχίζει τὸ προφητικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ μας εἰς τὸν κόσμον. Δι' αὐτοῦ ἐνεργεῖ, ὅπως διὰ τοῦ Μυστηρίου, ὁ αὐτὸς Χριστὸς· δὲν δύναται ὅμως ποτὲ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰ λυτρωτικὰ μέσα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ Ἱερὰ Μυστήρια. Δι' αὐτοῦ κηρύσσει ὁ Χριστὸς, ἐλευθερώνει ὁ Χριστὸς, ἀγιάζει ὁ Χριστὸς. Δὲν εἶναι ἀυθιπόστατον (διάλεξις), ποῦ ἀπευθύνεται εἰς τὸν νοῦν, διὰ νὰ προσθέσῃ γνῶσιν εἰς τὴν γνῶσιν. Εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος τῆς λατρευτικῆς συνάξεως καὶ ἀνήκει οὐσιαστικῶς εἰς τὸ προφητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπευθύνεται πρὸ πάντων εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ προσθέσῃ πίστιν εἰς τὴν πίστιν. Τὸ λατρευτικὸν θεῖον κήρυγμα δύναται νὰ μεταδίδῃ εἰς τὴν καρδίαν μας ἐκεῖνον τὸν θεῖον λόγον, ποῦ ἔχομεν περισσότερον ἀνάγκην. Δύναται νὰ μᾶς ἀποκαλύπτῃ τὸ θεῖον θέλημα ἀπὸ τὴν σκοπιᾶν τοῦ συγκεκριμένου προβλήματός μας. Δύναται νὰ προσαρμόζῃ τὴν λατρευτικὴν μας σύναξιν πρὸς τὸ ἐκάστοτε παρὸν καὶ τὴν ἐκάστοτε κατάστασιν. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μὴ παραλείπεται ποτέ. Λατρευτικὴ σύναξις ἄνευ κηρύγματος πρέπει νὰ θεωρῆται ἀτελής. Μία τοιαύτη ἀνανέωσις, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους, εἶναι κυρίως ἐπιβεβλημένη. Ἡ λατρεία μας χρειάζεται καὶ τὸν λόγον τῆς παρακλήσεως, διὰ νὰ παύσῃ νὰ θεωρῆται ὡς μαγεία ἢ ὁ ναὸς, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει, ὡς αἴθουσα συναυλίας ἢ διαλέξεως. Δὲν πηγαίνομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἀκούσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ λειτουργήσωμεν, νὰ τελέσωμεν τὴν λατρείαν μας, διὰ νὰ ἀγιασθῶμεν, νὰ ἔχωμεν τὸν Χριστὸν ἐντὸς ἡμῶν, ὥστε νὰ εἶναι μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν καθημερινὴν πραγματικότητά. Τὸ θεῖον κήρυγμα ἔχει τὴν δύναμιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς λατρείας μας νὰ κατηχήσῃ, νὰ ἐνισχύσῃ, νὰ παρηγορήσῃ, νὰ ἐλέγξῃ, νὰ διορθώσῃ, νὰ σώσῃ. Τὸ θεῖον κήρυγμα ἐπιτρέπει εἰς τὴν ψυχὴν νὰ ἴδῃ τὴν λατρείαν ὡς προσευχὴν καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ λαοῦ τῆς ξενιτειᾶς.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὸ Θεῖον Κήρυγμα ἐπιβάλλεται ἀναζωογόνησις καὶ διάδοσις καὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱ. Ἐξομολογῆ-

«ΚΑΙ ΜΝΗΣΤΕΥΣΟΜΑΙ ΣΕ ΕΜΑΥΤΩ

ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΑΙ ΕΠΗΓΝΩΣΕΙ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ»

Ἡ ἐνότης μὲ τὸν Χριστὸν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐνό-
της ὁλοκληρωτικῆ, δὲν ἀναφέρεται εἰς μίαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς
τοῦ πιστοῦ.

Πῶς ὅμως πραγματοποιεῖται ἡ ἐνότης αὐτή;

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πραγματοποιεῖται εἰς τὴν θείαν
λειτουργίαν· ὅταν κοινωνοῦμεν ἀπὸ τὸ ἐν ποτήριον καὶ ἀπο τὸ ἐν
Σῶμα καὶ γινόμεθα Σῶμα Χριστοῦ. Ὅμως ὁλόκληρος ἡ ζωὴ μας
καλεῖται νὰ γίνῃ διαρκῆς εὐχαριστία, μοναδικὴ θεία λειτουργία,
εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνεται εὐκρινῶς ὁ ἐσωτερικὸς αὐτὸς σύνδεσμος
μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μεθ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ
ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ αὐτὴν τὴν ἰδίαν
τὴν Ἐκκλησίαν.

Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τὴν παρουσιάζει ἡ Ἁγία Γραφή μὲ
ζωηρὰ χρώματα, ὅταν χαρακτηρίζῃ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς νύμφην
Χριστοῦ. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς
τὸν Χριστὸν καθορίζονται ὡς σχέσεις μνηστείας καὶ συζυγίας.
Ἐπομένως, κάθε ἄρνησις τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους μας, κάθε προσ-
βολὴ τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, χαρακτηρί-
ζεται ὡς πνευματικὴ μοιχεία.

σεως. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἔχει περισσότερον ἀνάγκην ὁ ἄνθρωπος
τῆς βιομηχανικῆς ζωῆς, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ καταφεύγῃ
εἰς τὸν Ψυχαναλυτὴν ἢ τὸ «μπάρι». Ἡ Ἐξομολόγησις εἶναι ἄλλω-
στε καὶ τὸ καλύτερον μέσον ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἐργάτας μας,
μαῖς ἐξασφαλίζει δὲ τόσας δυνατότητας, διὰ νὰ συμπαρασταθῶμεν
εἰς τὰ προβλήματα τῶν. Ἡ πρᾶξις ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὀλοκληρώ-
θη ἀκόμη ἡ ἀναγκαῖα ἐργασία διὰ τὴν κατὰλληλον προβολὴν τοῦ
μυστηρίου, διάφοροι δὲ αἵρετικαὶ διδασκαλίαι, ποὺ κυκλοφοροῦν
μεταξὺ τῶν ἐργατῶν μας, ἐπιδρῶν δυσμενῶς εἰς τὴν προσπάθειάν
μας. Καὶ ὅμως, ὅπου τὸ μυστήριον τοῦτο ἀτονεῖ, χωλαίνει ὁλόκληρος
ἡ πνευματικὴ ζωὴ μας. Ἡ Ἐκκλησία νοσεῖται ἀπλῶς ὡς Σύλλο-
γος καὶ στερεῖται παντελῶς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ μυστηρίου.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Κάθε άνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσβάλλει τὸν σύνδεσμον αὐτόν, εἶναι καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ἔνοχος πνευματικῆς μοιχείας. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρεμβάλλεται τίποτε εἰς τὸν δεσμὸν τῆς μνηστείας ἢ τοῦ γάμου, οὔτε ὁ πατήρ, οὔτε ἡ μήτηρ, οὔτε οἰκονομικὰ ἢ ἄλλα ζητήματα, πολὺ δὲ ὀλιγότερον ἄλλο πρόσωπον, διὰ τὸν ἴδιον λόγον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρεμβάλλεται τίποτε εἰς τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ: «Ὅπου γὰρ ἔστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν» (Ματθ. στ' 21).

«Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν» (Ἰωάν. ιβ' 32), ἐβεβαίωσεν ὁ ἴδιος καὶ ἔδωκε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν ἐγγύησιν τῆς ἐνότητος μετὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐνταχθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ θεανθρώπινον Σῶμά Του.

Ὁ προφήτης ὑπογραμμίζει χαρακτηριστικῶς τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ Του. Ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ νὰ διατηρήσῃ τὴν πιστότητα εἰς τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν συνῆψε, λέγει: «Καὶ μνηστησομαί σε ἑμαυτῷ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίματι καὶ ἐν ἐλέει καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς καὶ μνηστεύσομαί σε ἑμαυτῷ τῇ πίστει καὶ ἐπιγνώσει τὸν Κύριον. Καὶ ἔσται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος, ἐπακούσομαι τῷ οὐρανῷ καὶ αὐτὸς ἐπακούσεται τῇ γῆ» (Ἰσ. β' 21-22).

Ὁ Θεὸς παραβλέπει κάθε τι ἐκ τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον ἐπεσκίαζε τὴν ἀγάπην καὶ εἰσέρχεται εἰς σχέσιν μνηστείας μετὰ τοῦ λαοῦ Του. Μεταβάλλει καὶ καινοποιεῖ τὰ πάντα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Κήθηρα: Ἡ νοτιωτέρα τῶν 7 Ἰονίων νήσων, ΝΑ. τῆς Πελοποννήσου, εἰς σημεῖον ὅπου ἐφάπτονται τὸ Ἴόνιον καὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Ἐν τῇ νήσῳ ἦλθον: ὁ μὲν Θεόδωρος ἀσκητικῶς (Μακρίου 12), ἡ δὲ Ἐλέσα μαρτυρικῶς (Αὐγ. 1).

«Κυκλοβίου»: μονή, ἐν ἧ ἔνεκλείσθη ὁ ὅσιος Παρίων, ὁ νέος.

Κυνοργία: ἡ μεταξὺ Ἀργολίδος καὶ Λακωνίας περιοχὴ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας. Ἐκ τῆς κομποπόλεως Ἁγίου Πέτρου, κατήγητο ὁ ὅσιος Νεῖλος ὁ μυροβλήτης.

Κυπαρισσίου: ἱερὰ Μονὴ πλησίον τῶν Μουδανίων.

Κύπρος: ἡ ἑλληνικὴ μεγαλόνησος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἰσσηκοῦ κόλπου, ΝΑ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ΒΔ τῆς Συρίας ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσῃ. Ἡ Κύπρος ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν τὸ ἔτος 45 μ.Χ. διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ὅστις ἦτο Κύπριος τὴν καταγωγὴν καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς καὶ προστάτης τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Πλήθος ἁγίων προβάλλει ἡ Κύπρος καὶ «ἀγία νῆσος» διὰ τοῦτο ἐκλήθη. Ἀποφεύγομεν οὕτω τὴν παράθεσιν, γεωγραφικῶς, πόλεων, χωρίων, περιοχῶν καὶ Μητροπόλεων.

Κυρήνη: ἡ κυριώτερα ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κυρηναϊκῆς (Λιβύης), εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν, ἔναντι τῆς Ἐλλάδος.

Κῦρος: πόλις καὶ συγκοινωνιακὸς κόμβος τῶν ὁδῶν Ἀντιοχείας, Σαμοσάτων, Ζεύγματος καὶ Βερροίας. Ἐδρα ἐπισκοπῆς κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Τὰ «Κύρου»: ἀνάκτορον, ἔξω τῶν χερσαίων τειχῶν, τοῦ Κωνσταντίνου. Νεὸς τῆς Θεοτόκου οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τινος ἀνδρὸς Κύρου ὀνομαζομένου, ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἑπωνυ-

μίαν, ὀνομασθεὶς νεὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου.

Κωνσταντιανῆς: ἐπισκοπὴ κατ' Ἀλεξάνδρειαν, ἧς ἐπίσκοπος ἐγένετο Νήφων ὁ ὅσιος (Δεκ. 23).

Κωνσταντινούπολις: Ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου, ἐκτισμένη ἐπὶ ἑπτὰ λόφων. Ἐδρα αἰώνιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πνευματικῶν κέντρον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ σπουδαιότατη πόλις εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, ἡ «βασιλεὺς τῶν πόλεων».

Εἰς τὴν Κ/πολιν, κατὰ τὸν Μανουὴλ Γεδεὼν (ἑορτολόγιον Κων/λίτου Προσκυνητοῦ, 1904), ὑπῆρχον μοναὶ καὶ ναοὶ τῆς Θεοτόκου 95, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ 25 καὶ ναοὶ ἄλλων Ἁγίων. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ μεταφέρομεν ἐνταῦθα πάσας τὰς μονὰς, ναοὺς, νήσους καὶ τὰ τοπωνύμια τῆς περιοχῆς Κων/λεως:

Ἀβραμιτῶν, Ἀβερκίου, Ἀγάθης, Ἀγαθοῦ, Ἁγία Δύναμις, Ἀγίας Σοφίας, Ἄδδα, Ἀδριανοῦ, Ἀετίου, Ἀετοῦ, Ἀεροβίνδου, Ἀθανασίου πατρ. Κων/πόλεως, Ἀθήρα, Αἰγυπτίου, Αἰθρίου, Ἀκακίου, Ἀκαταλήπτου (μονὴ Σωτῆρος), Ἀκαταμαχῆτου (μονὴ Θεοτόκου), Ἀκεψιμᾶ, Ἀκινδύνου, Ἀκριτά (Θ), Ἀκυλίνης, Ἄλουστίου, Ἄλυπτιο, Ἀμαλφηνῶν (Θ), Ἀμαντίου, Ἀμολύντου (Θ), Ἀμορίου ΜΒ' μαρτ., Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας, Ἀναστασίου Πέρσου, Ἀνατέλλοντος, Ἀνδρέου Στρατηγ., Ἀνθελίου ἢ Βοραδίου, Ἀνθίου, Ἄνθου, Ἄννης, Ἀντιγόνης νήσος, Ἀντιφίλου, Ἀντιόχου, Ἀντιφωνητοῦ, Ἀντωνίου πατρ. ΚΠ., Ἀποστόλων Ἁγίων, Ἀραβίνδου (Ἀραπίνδου), Ἀρσεβίνδου (Θ), Ἀρκαδιανῶν, Ἀρματίου (Θ), Αὐξεντίου βουνοῦ καὶ μονῆ, Ἀχειροποιήτου (Θ).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 125 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

ΟΜΙΛΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ

«Ἄγιοι γίνεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμί».

Σεβασμιώτατοι, αἰδεσιμώτατοι πατέρες, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί,

Ἐλόκληρο τὸ Εὐαγγέλιο συνοψίζεται σὲ μιὰ παραγγελία τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλους μας· «ἅγιοι γίνεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμί».

Μὲ τὴν ἀνέκφραστη συγκατάβασί Του ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης ἐξισώνει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Ἐαυτό Του: Καὶ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἰσχύει τὸ ἴδιο εὐαγγέλιο, ἡ ἴδια χάρις, ἡ ἴδια ἀλήθεια, ἡ ἴδια δικαιοσύνη, ἡ ἴδια ζωὴ, ἡ ἴδια ἀγαθότης. «Ὅ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες» (Ἐβρ. 2,11). Γι' αὐτὸ ὁ δρόμος τῶν χριστιανῶν εἶναι «ἡ τῶν ἁγίων ὁδός». Ὁ Ἀπόστολος συμβουλεύει τοὺς Χριστιανούς «κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον — δηλ. κατὰ τὸν Χριστὸν — καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε». Ἡ ἐντολὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι: «Περιπατεῖτε ἀξίως τοῦ Θεοῦ». «Μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἐαυτοῦ Βασιλείαν καὶ δόξαν», γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Τὸ Εὐαγγέλιο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ κλήσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ εἰς ἁγιασμὸν καὶ ἁγιότητα, «εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμὸν», αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα ὅλων τῶν σχέσεών μας μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Κύριος εἶναι ἅγιος, γι' αὐτὸ μόνον ἅγιοι, μόνον οἱ ἁγιασμένοι καὶ φωτισμένοι μποροῦν νὰ τὸν ἴδουν. Ἐκεῖνοι δηλ. ποὺ οἰκειοποιοῦνται τὴν αἰωνία ἀλήθεια μὲ ὅλο τὸ εἶναι τους, «ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν». Ἡ ἀλήθεια δημιουργεῖ στὴ ψυχὴ τὴν ἁγία διάθεσι καὶ ἀπὸ τὴν ἁγία ψυχὴ πηγάζουν διαρκῶς ἅγιες σκέψεις, ἅγιες ἐπιθυμίες, ἅγια αἰσθήματα, ἅγιες πράξεις. Γι' αὐτὸ ὀνομάζονται οἱ Χριστιανοὶ «ἁγιασμένοι».

Ἡ σωτηρία ἐγκρατεῖται στὸν ἁγιασμὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὕτὴ εἶναι ἕνας δύσκολος καὶ μακροχρόνιος

ἀγώνας, γὰ τὸν χαρισματικὸ ἐξαγιασμό, ποῦ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐργασία τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν· ἕνας ἀγώνας προσωπικὸς, ἐσωτερικὸς καὶ ἀκατάπαυστος. Γι' αὐτὸ ὀνομάζεται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, Πνεῦμα Ἀγιοσύνης.

Ἡ ἀγιότης εἶναι ἡ κατὰ χάριν ἔνωση μὲ τὸν Θεό, δηλ. ἡ ἔνωση μὲ τὸν αἰώνιο Λόγο, μὲ τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ ὑπάρξεως.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μιὰ κοσμοθεωρία, ἓνα σύστημα ἰδεῶν, ἀλλὰ Ὁρησκεία. Καὶ Ὁρησκεία σημαίνει ζωὴ, σημαίνει τὴν ζωντανή, ὑπεύθυνη καὶ ἐλεύθερη ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου μὲ τὸν ζῶντα Θεό, μὲ τὰ πρόσωπα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἐνσάρκωσις τῶν ἀξιῶν. Οἱ χριστιανικὲς ἀλήθειες εἶναι «προσωποπαγεῖς». «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ὁδός», εἶπεν ὁ Χριστός. Καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς ἐνανθρώπησε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, ὅταν τὸν ἀθάνατο Ἐαυτὸ Του ἐνσάρκωσε μέσα στὴν ἀνθρωπίνην εὐαισθησία καὶ τὸν αἰώνιο Ἐαυτὸ Του στὴν ἀνθρωπίνην αὐτοσυνειδησία, τότε καὶ μόνο μέσα στὸν Χριστὸ καὶ ἀποκλειστικὰ μὲ Αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ του ἀθάνατο καὶ ἐγνώρισε τὸν ἑαυτὸ του αἰώνιο. Ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς διὰ τοῦ προσώπου Του γεφύρωσε τὸ χάσμα μεταξὺ τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰωνιότητος καὶ ἀποκατέστησε τὰς σχέσεις μεταξὺ τους. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος μόνο ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πραγματικὰ τὸν ἑαυτὸ του ἀθάνατο καὶ γνωρίζει ἀληθινὰ τὸν ἑαυτὸ του αἰώνιο, ὁ ὁποῖος ὀργανικὰ ἐνώνεται μὲ τὸν Θεάνθρωπο Χριστό, μὲ τὸ Σῶμα Του, τὴν Ἐκκλησία. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο λοιπὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὁ Χριστὸς ἔγινε ἡ μοναδικὴ μετάβασις καὶ διάβασις ἀπὸ τὸν χρόνο στὴν αἰωνιότητα. Γι' αὐτὸ στὴν Ἐκκλησία, στὴν ὀρθόδοξην Ἐκκλησίαν, ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς ἔγινε καὶ παρέμεινε ὁ μοναδικὸς δρόμος καὶ ὁ μοναδικὸς ὀδηγὸς ἀπὸ τὸν χρόνο στὴν αἰωνιότητα, ἀπὸ τὴν αὐτοαίσθησιν τῆς θνητότητος στὴν αὐτοαίσθησιν τῆς ἀθανασίας, ἀπὸ τὴν αὐτογνωσίαν τοῦ πεπερασμένου στὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς αἰωνιότητος καὶ τοῦ ἀδιαστάτου.

Ἡ αἰωνία ζῶσα προσωπικότης τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ εἶναι ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάντοτε προσωπικότης καὶ μάλιστα θεανθρωπίνην προσωπικότης, θεανθρώπινο πνεῦμα καὶ σῶμα. Ὁ ὀρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ σκοπὸς τῆς, τὸ πνεῦμα τῆς, τὸ πρόγραμμά τῆς, οἱ μέθοδοί τῆς ὅλα αὐτὰ ἔχουν δοθῆ μέσα στὸ θαυμαστὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ.

Γι' αὐτὸ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ἐνώσῃ ὀργανικὰ καὶ προσωπικὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χρι-

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΣΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἡ πῦθ θεμελιωμένη καὶ ἐλπιδοφόρα ἀπὸ τὶς χριστιανικὰς ἀλήθειαι, ἀποτελεῖ, ξέχωρα γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας, τὸ πρῶτο καὶ πῦθ σπουδαῖο, χωρὶς ἄλλο, γεγονὸς τῆς Χριστιανοσύνης καὶ ἀπ' αὐτὴν ἀκόμα τῆ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ, πὺ μὲ τόσο κοσμικὴ λαμπρότητα γιορτάζεται ἀπὸ τὴ Δύση.

Ὁ Ἕλληνας, πὺ ἀπὸ τὴ φύση εἶναι προικισμένος μὲ ἕνα πλούσια αἰσθηματικὸ κόσμο, μὲ μιὰ ἰδιαίτερη κλίσι πρὸς τὸ «συμπάσχειν», συμμετέχει ἀπόλυτα στὴ χαρὰ καὶ στὴ λύπη τοῦ ἄλλου καὶ ἐκφράζει αὐθόρμητα τὶς ἐσωτερικὰς μεταπτώσεις τῆς ψυχῆς του. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ γεγονὸς συντελεῖ καὶ στὴν ὀλοκληρωτικὴ συμμετοχῆ, μὲ ξέχωρο πάθος, στὸ Σταυρικὸ Μυστήριον τοῦ Γολγοθᾶ.

Συμπάσχει καὶ ζῆ τὸ θεῖο δρᾶμα σὲ τέτοιο σημεῖο, ὡστε ἀποροφείται ὀλοκληρωτικὰ ἀπ' αὐτό. Οἱ πράξεις του, ἡ συμπεριφορά του, ἡ ἐργασία του, ἡ ἐκφρασι τοῦ προσώπου του, ὀλάκερη ἡ ὑπαρξῆ του βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι αὐτοῦ τοῦ περι-

στοῦ· νὰ κάνη τὴν αὐτοσυνειδησία τους Χριστοσυνειδησία καὶ τὴν αὐτοαἰσθησί τους Χριστοαἰσθησι. Ἡ ζωὴ τους νὰ γίνη ζωὴ ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ, νὰ ζοῦν ἐντὸς των ὄχι οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ νὰ ζῆ ὁ Χριστὸς μέσα τους. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀκόμη νὰ δημιουργήσι σὲ κάθε μέλος της τὴν πεποίθησι, ὅτι τὴν κανονικὴ κατὰστασι τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἀποτελοῦν ἡ ἀθανασία καὶ ἡ αἰωνιότης καὶ ὄχι ἡ χρονικότης καὶ ἡ θνητότης καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας ὀδοιπόρος, πὺ μὲ τὴν θνητότητά του καὶ τὴν χρονικότητα πορεύεται πρὸς τὴν ἀθανασία καὶ τὴν αἰωνιότητα.

(Συνεχίζεται)

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

στατικοῦ. Ταυτίζει τὸν ἑαυτό του μ' Ἐκεῖνον σὲ τέτοιον βαθμό, πού νά ἐξαφανίζῃ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ «Ἐγὼ» καὶ «Σὺ», σύγχρονη φιλοσοφικῆ-ψυχολογικῆ θεώρηση τῶν ἀνθρώπων σὰν ἀτόμων. Ἔτσι βρίσκεται στὴ συνέχεια συνοδοιπόρος, θριαμβευτῆς καὶ συνδαιτυμόνας στὸν Ἀναστάσιμο θρίαμβό Του. Αὐτὴ ἡ οὐσιαστικὴ καὶ αὐθόρμητη συμμετοχὴ του στὴ Σταύρωση ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ψυχικὴ ἔξαρση, πού ξεσπᾷ σὲ χαρούμενες καὶ πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις στὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

Παράλληλα ὅμως μ' αὐτὴ τὴν ἔντονη συναισθηματικὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἑλληνα στὸ Σταυρικὸ δράμα, κι' ἄλλο γεγονός, τὸ ἴδιον σημαντικόν, βοηθᾷ στὸ χαρούμενο αὐτὸ λαμπριάτικο ξέσπασμά του, τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ γιορτάζεται πάντα μὲ τὴν ἀνάσταση, πού γίνεται στὴ φύση, γιὰ τὴ νέα της ζωὴ, ὕστερα ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο θάνατό της· τὴν Ἄνοιξη! πού ἀλλάζει κυριολεκτικὰ τὴν ὄψη τῆς γῆς, ντύνοντάς την μὲ πολύχρωμα χαλιά. Ἀλλὰ καὶ τρίτο γεγονός συμβάλλει στὸ αὐθόρμητο Ἀναστάσιμο πανηγύρι, τὸ γεγονός, ὅτι τὸ Πάσχα γιορτάζεται πάντα ὕστερα ἀπὸ τὴν Πανσέληνο.

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, μὲ τὴν εὐαισθησίαν πού τὴ διακρίνει καὶ πού πάντα χαρούμενα σκιροτοῦσε μπροστὰ στὴν ὁμορφὴ Ἑλληνικὴ φύση καὶ ὑμνοῦσε μὲ λυρικά δημιουργήματα, φεγγαρόφωτες νύχτες καὶ ἀνθοστόλιστες πλαγιές, ἔτσι καὶ τώρα φτερουγίζει χαρούμενα κι' ἐλπιδοφόρα τὴν ἡμέραν τούτην καὶ γιορτάζει τὴ δικὴ της Ἀνάσταση ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικὴν νάρκην της, τὴν ἁμαρτία.

Αὐτὴ τὴ γιορταστικὴ ἀτμόσφαιρα, πού ὑπάρχει στὴν Ἀναστάσιμην ἡμέραν, τὴ συμπληρώνουν Ἐκκλησιαστικοὶ ποιητὲς καὶ μελωδοὶ - πανηγυρικοὶ αὐλητὲς — μὲ ἀνεπανάληπτα δημιουργήματα σὰν τὸ διθυραμβικὸν «Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...» ἢ τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέραν καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα», πανανθρώπινον στοχασμὸν ἀγάπης, πού ἀποτέλεσε πηγὴν γιὰ ἔμπνευση σ' ὅλους τοὺς Ἑλληνας ποιητὲς, καλλιτέχνες καὶ συγγραφεῖς.

Ἀλλὰ ἐκεῖνος πού κυριολεκτικὰ συγκλονίζεται ἀπὸ τὸ περιστατικὸν τῆς ἡμέρας αὐτῆς, πού φαίνεται σ' ὅλην τὴν ποιητικὴν δημιουργίαν, εἶναι ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολω-

μός, πού συνεπαρμένος από την υπέρλαμπρη και θριαμβευτική έξοδο του Χριστού «ἐκ τοῦ τάφου», δραματίζεται, προκαλεῖ, προτρέπει, διασαλπίζει σ' Ἀνατολή και Δύση τὴν ἀνάσταση τοῦ σκλαβωμένου Γένους.

Στὰ 1798 ἤρθε σὲ τούτη τὴ ζωὴ. Στὰ ἐννιά του χρόνια χάνει τὸν πατέρα του κόμη Νικόλαο Σολωμό. Ὁ πρῶτος του δάσκαλος, ὁ Ἴταλὸς Ἀββᾶς Σάντο Ρώσση, τὸν φέρνει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ μυστικά τῆς Ρητορικῆς. Μ' αὐτὸν σύντροφο ἔρχεται στὴν Ἰταλία-Βενετία, Κρεμῶνα, Παβία — γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὶς σπουδές του στὴν φιλοσοφία καὶ στὰ Νομικά. Γρήγορα ὅμως φανερώνεται ἡ κλίση του στὴν ποίηση πού γρήγορα πάλι τὸν κερδίζει ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ πού εἶχε μὲ τοὺς μεγάλους κλασσικοὺς ποιητὲς τῆς Ἰταλίας, Δάντη καὶ Πετράρχη. Στὰ 1818 γυρίζει στὴν Πατρίδα. Στὰ 1822, ὕστερα ἀπὸ προτροπὴ τοῦ Τρικούπη, γράφει στὰ Ἑλληνικά, γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ στὰ 1823 τὸ θαυμάσιο ἔργο του, πού χάλκεψε καὶ ἀτσάλωσε τὶς Ἑλληνικὲς ψυχὲς στὸν ἀγῶνα τοὺς ἐνάντια στὸν Τουρκικὸ ζυγὸ, τὸν «Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ «Λάμπρος», ἡ «Ῥδὴ εἰς Μοναχὴν», ἡ «Φαρμακωμένη», ὁ «Κρητικὸς», οἱ «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» κ.ἄ. Στὰ 1828 ἐγκαταστάθηκε στὴν Κέρκυρα, ὅπου καὶ πέθανε στὰ 1857.

Ὁ Ἰ. Πολυῶς γράφοντας τὰ προλεγόμενά του σὲ μιὰ ἐκδοσὴ¹ μὲ τὰ ἅπαντα τοῦ Σολωμοῦ τονίζει χαρακτηριστικά: «Ὅταν ἡ τέχνη τολμάει νὰ ἐκφράσῃ θρησκευτικοὺς στοχασμοὺς, κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καὶ νὰ φανεῖ μικρὴ σιμὰ εἰς τὸ βάθος τῆς ἀποκαλυμμένης ἀλήθειας».

Κι' ὅμως ὁ Σολωμὸς τολμᾷ, κι' ὄχι μόνον τολμᾷ, μὰ καὶ πετυχαίνει νὰ παρουσιάσῃ τέτοια θρησκευτικὰ δημιουργήματα, πού ὄχι μόνον δὲν ἐβλαψαν τὴν τέχνη του, ἀλλὰ ἀντίθετα φανέρωσαν τὴν θαυμαστὴν του ἰκανότητα νὰ τὴ χρησιμοποιῇ σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις. Καὶ καὶ ἀκόμα πού τρανοὶ ποιητὲς δὲν τὸ διακινδυνεύουν κἄν.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

1. Ἄπαντα τὰ λογοτεχνικά καὶ κριτικά Διονυσίου Σολωμοῦ: Ἀθήνα 1950. Σελ. 117.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ *

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΓΓΕΛΗΣ (1680)

Τί ἄλλο ἤθελε πιά ν' ἀκούσῃ ὁ Μουσουλμᾶνος κρι-
τῆς ἀπὸ τὸν γενναῖο Ἄγγελῆ; Καμμιά ἐπίγεια δύναμι δὲν
μποροῦσε τώρα νὰ κάμῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ μάρτυρα νὰ
φθάσῃ στὴν αἵματηρὴ θυσία. Ἕλληνας καὶ Χριστιανὸς μὲ
ἀνοιχτὴ τὴν συνείδησιν μπροστὰ στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἱστο-
ρία, μὲ ζεστὴ τὴν θρησκευτικὴ πίστι καὶ ζωογονημένο
τὸ ἔθνικὸ φρόνημα, ὁ ἅγιος Ἄγγελῆς φτάνει στὴν ὑψιστὴ
προσφορά. Ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν τῶν μαρτύρων τῆς
Ἐκκλησίας μας καὶ θανατώνεται, ἀφοῦ προηγουμένως
ὑφίσταται ἓνα πλήθος ἀπὸ ἀνήκουστα βασανιστήρια.

Διαβάζουμε στὸν μεγάλο Συναξαριστὴ τῆς Ὁρθοδό-
ξου Ἐκκλησίας.

«Τὴν δὲ ἐπομένην παραστήσας καὶ πάλιν ἐμπροσθεν αὐ-
τοῦ ὁ βεζύρης τὸν Ἅγιον καὶ πάλιν ἐξετάσας αὐτόν, καὶ εὐ-
ρίσκων αὐτόν εἰς τὴν ὁμοίαν σταθερότητα, πολλὰ τοῦ εἶπε
καὶ πολλὰ τὸν ἠπειλίησε. Τέλος, ὡς εἶδε ὅτι τίποτε δὲν
κατορθῶνει, ἔδωκε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν νὰ τὸν θανα-
τώσουν. Ἔλαβον ὅθεν οἱ δήμιοι τὸν γενναῖον ἀγωνιστὴν
καὶ προθυμότερον ἔτρεχεν αὐτὸς εἰς τὴν σφαγὴν παρὰ ἐκεῖ-
νοι καὶ περισσότερον ἔχαιρεν αὐτός, ὅστις ἔμελλε νὰ θανα-
τωθῆ, παρὰ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔμελλον νὰ τὸν θανατώσουν.
Καὶ φέροντες αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ παλατίου, πλησίον τῆς
Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὅπου καὶ τὸν μακάριον Σταμάτιον
ἀπεκεφάλισαν ἐκεῖ, καὶ τοῦ μακαρίου Ἄγγελῆ τὴν ἁγίαν
κάραν ἀπέτεμον τὴν 1ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1680».

Ὁδυνηρὸ στάθηκε τὸ τέλος τοῦ Νεσμύρτυρος Ἄγγελῆ.
Ὅμως ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα βρέθηκαν πλάι του ἀπὸ τὴν πρῶ-
τη στιγμὴ τῆς θυσίας του. Καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος
ἀναγνώρισαν τὴν ἡρωϊκὴν προσφορά του καὶ τὸν κατέταξαν
σ' αὐτοὺς ποὺ οἰκοδόμησαν τὸ κλέος τῆς πίστεως καὶ πα-
τρίδος στὰ μεταγενέστερα χρόνια. Γι' αὐτὸ ὅσοι μελετοῦν
ἢ ἀκοῦνε τὴν ψυχικὴ ρώμη του, τὴν ἡρωϊκὴν θυσία του καὶ
τὰ θαύματά του, ἀναφωνοῦν μὲ εὐλάβεια.

« Ἄνθρωπος ἦν μὲν Ἄγγελῆς κατ' οὐσίαν, τιμηθεὶς δέ,
ᾧφθη Ἄγγελος σὺν Ἀγγέλοις ».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 130 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5-6 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

302. Στὰς τυπικάς διατάξεις συναντῶμεν συχνά τὴν φράσιν: «ὁ προεστὼς ἢ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς ὁ ταχθεὶς μοναχός,» ἀναγινώσκει τὸν προοιμιακόν, τὸν ἐξάψαλμον κ.λπ. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ «προεστὼς»; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Δ.Ν.).

Τὶς τυπικὲς αὐτὲς διατάξεις τὶς συναντοῦμε στὰ μοναχικῆς προελεύσεως λειτουργικά μας βιβλία, σὲ ἐκεῖνα δηλαδή ποὺ περιέχουν τὶς ἀκολουθίες τῆς νυχθημέρου προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας (Ὁρολόγιον, Τριψῆδιον, Πεντηκοστάριον, Παρακλητικὴ, Μηναῖα κ.λπ.). «Προεστὼς» εἶναι ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἢ γενικώτερα ὁ προϊστάμενος μιᾶς μοναχικῆς ἀδελφότητος. «Ὅταν τὰ λειτουργικά αὐτὰ βιβλία εἰσῆχθησαν στὴν λειτουργικὴ πρᾶξι τῶν ἐνοριακῶν ναῶν, διετήρησαν καὶ τὶς τυπικὲς τῶν διατάξεις, ποὺ ἐφαρμόζονται κατ' ἀναλογίαν καὶ στὶς ἐνορίες. Μερικὲς, στὶς νεώτερες κυρίως ἐκδόσεις, ἔχουν τροποποιηθῆ, ὅπως εἶναι ἡ ἀνωτέρω φράσις, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἐρώτησι. Ἐδῶ προσετέθη «ἢ ὁ ἀναγνώστης» σὲ κακὴ ὁμολογουμένως θέσι. Ἡ παλαιὰ διάταξις, ἡ καθαρὰ μοναστηριακὴ, εἶναι: «ὁ προεστὼς ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχός (ἢ ἀδελφός)». Ἡ ὀρθότερα διασκευὴ θὰ ἦταν: «ὁ ἀναγνώστης ἢ ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς ὁ προεστὼς ἢ ὁ ταχθεὶς μοναχός». Οἱ ἐνορίες δὲν ἔχουν «προεστούς». Κατὰ τὴν κοσμικὴ ὁρολογία «προεστὼς» εἶναι καθαρὰ πολιτικὸς ἄρχων, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν προβλέπεται καμμία ἰδιαιτέρα θέσις στὴν θεία λατρεία. Βέβαια, ἴσως θὰ μποροῦσε νὰ νοηθῆ κάποιος ἐξέχων πρόσωπο τῆς ἐνοριακῆς συνάξεως, ὅπως ὁ χοροστατῶν ἀρχιερεὺς, ἢ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἢ ἓνα, τέλος, σεβάσμιον πρόσωπον τοῦ χοροῦ, ποὺ τρόπον τινὰ προϊστάται κατὰ τὴν ἀκολουθία. Ἀλλὰ ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τῆς τυπικῆς διατάξεως εἶναι ἄλλη: στὰ μοναστήρια ὁ ἡγούμενος ἢ ὁ ὀρισθεὶς μοναχός, στὶς δὲ ἐνορίες ὁ ἀναγνώστης.

303. Πότε πρέπει νὰ γίνεται ἡ εὐλογία τοῦ ἀντιδώρου μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας...» ἢ πρὸ τοῦ «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...»; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Χ.Π.).

Ἡ ὑψωσις τοῦ ἀντιδώρου γίνεται συνήθως σήμερα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε...». Τὴν πράξι αὐτὴ ἐπισημοποιεῖ, τρόπον τινά, καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἱερατικοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τοῦ ἔτους 1962, πού στήν σελίδα 137 στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑποσημειώνει ὅτι «εἴθισται» ὁ ἱερεὺς «νὰ εὐλογῇ ὑψόνων» τὸ ἀντίδωρο. Γιὰ τὴν ὑψωσι αὐτὴ ἡ εὐλογία τοῦ ἀντιδώρου γράψαμε ἀναλυτικῶς στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 109 ἐρώτησι.

Ἡ ὀρθότερα θέσις τῆς ὑψώσεως τοῦ ἀντιδώρου εἶναι ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκφώνησι «Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας...». Καὶ τοῦτο, γιατί ἔτσι συνδέεται ἀμεσώτερα ἡ ὑψωσις πρὸς τὴν ἱστορικὴ ἀφετηρία τῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν νοηματικὴ συνάφεια τῆς ὑψώσεως τοῦ ἀντιδώρου πρὸς τὸ θεομητορικὸ μνημόσυνο. Ἡ ὑψωσις τοῦ ἀντιδώρου, καθὼς εἶδαμε στὴν μνημονευθεῖσα ἀπάντησι, δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ὑψωσι τοῦ ἄρτου τῆς Παναγίας, πού κατὰ λίγο διάφορο τάξι γίνεται στὴν τράπεζα τῶν μονῶν καὶ σὲ ἄλλες περιστάσεις. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐκφώνησι αὐτὴ ἀρχίζει ἄλλη σειρά μνημοσύνων, «τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ», τῶν ἀποστόλων, ἄλλων ἀγίων, τῶν κεκοιμημένων, τῶν ζώντων κ.λπ. Τὸ θεομητορικὸ μεγαλυνάριο βέβαια συνεχίζεται, ἀλλ' ἡ λογικώτερα θέσις τῆς ὑψώσεως εἶναι στὴν ἀρχὴ τοῦ μεγαλυναρίου παρὰ στὸ τέλος του. Κατὰ τὴν «ὑψωσι τῆς Παναγίας» τὸ μεγαλυνάριο φάλλεται εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ «Μέγα τὸ ὄνομα... Ὑπεραγία Θεοτόκε, βοήθει ἡμῖν», πού λέγεται καὶ κατὰ τὴν ὑψωσι τοῦ ἀντιδώρου. Ἴσως, πολὺ σωστά, θὰ ἀντιπροβληθῇ, ὅτι, ἂν ἡ ὑψωσις γίνη μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως...», διακόπτεται ἡ συνέχεια τῆς εὐχῆς. Ἀλλ' ἡ εὐχὴ διακόπτεται καὶ ἂν ἡ ὑψωσις γίνη πρὸ τοῦ «Ἐν πρώτοις...», ἔστω καὶ ἂν τὸ τελευταῖο μέρος τῆς εὐ-

χῆς «Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως ἐν ἣ παροικοῦμεν...» ἔχη, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσα κακὴ συνήθεια, λεχθῆ πρὶν ἀπὸ τὸ ἀρχιερατικὸ μνημόσυνο. Πάλι μένουν τὸ «Ἐν πρώτοις...» καὶ τὸ «Καὶ δὸς ἡμῖν...» ποὺ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστα τμήματα τῆς ὅλης εὐχῆς τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς. Ἡ εὐχὴ καὶ πάλι δὲν ἔχει τελειώσει.

Ἀπὸ τὴν παράδοσι δὲν ἔχομε ἀρκετὲς μαρτυρίες καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ὑψωσις τοῦ ἀντιδώρου εἰσῆχθη σὲ μεταγενεστέρους χρόνους, περὶ τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς περιόδου, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν σχετικὲς ἐνδείξεις στὰ ἐντυπα Εὐχολόγια καὶ Ἱερατικά. Κατὰ ἓνα κώδικα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (Ἀθηνῶν 776) ἐγένετο ἡ ὑψωσις τῆς μερίδος τῆς Παναγίας ποὺ ὑπάρχει στὸ δισκάριο δεξιὰ τοῦ ἁμνοῦ, ἀμέσως μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως...» ἢ καὶ κατὰ τὸ «Ἐξαιρέτως...» (ἡ διάταξις εἶναι ἀσαφής· μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως...» σημειώνει «Ἐνταῦθα...»· δηλαδὴ πότε; κατὰ ἢ μετὰ τὴν ἐκφώνησι;) καὶ ἐλέγετο ἀπὸ τὸν ἱερέα τὸ «Μακαρίζομέν σε πᾶσαι αἱ γενεαί...». Κάτι ἀνάλογο γράφει καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «Υψοῦται δὲ τότε, ὅτε καὶ τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ ἔθος μνημονεῦειν αὐτῆς· οἷον ἡνίκα τὸ «Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας» λέγομεν» (Διάλογος..., κεφ. 359). Οἱ μαρτυρίες εἶναι, βέβαια, μόνον δύο, ἀλλὰ εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζω, καὶ οἱ μόνες ποὺ ἀπαντοῦν στὸ ἐρώτημά μας. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι εἶναι ὁμόφωνες ὡς πρὸς τὸν χρόνο ὑψώσεως τοῦ ἀντιδώρου. Τοποθετοῦν τὴν ὑψωσι ἀμέσως μετὰ (ἢ κατὰ) τὸ «Ἐξαιρέτως...» καὶ ὄχι πρὸ τοῦ «Ἐν πρώτοις...».

Φ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«...ΩΣΤΕ ΟΡΗ ΜΕΘΙΣΤΑΝΕΙΝ»

Ὁ ὕμνος τῆς ἀγάπης, ποὺ ὁ Παῦλος πλέκει στὸ 17' κεφάλαιο τῆς Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς, περιέχει ἓνα ἀπὸ τὰ «ἄπορα» τῆς Βίβλου. Εἶναι τὸ δευτερο μέρος τοῦ στίχου 2: «Καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι».

Σ' αὐτὴ τὴ βεβαίωση, σὰν νὰ βλέπουμε ἓνα ὀξύμωρο. Ἀναρωτιόμαστε: πῶς εἶναι δυνατόν, ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει πίστη, μάλιστα δὲ σφοδρὴ, νὰ λείπη ἡ ἀγάπη; Τὸ «πίστις ὄρη μεθιστάνουσα» τοῦ Ἀποστόλου ἀπηχεῖ μὴν ἄλλη βεβαίωση, ποὺ βγήκε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου: «Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ καὶ μεταβήσεται» (Ματθ. 17' 20). Τὸ νόημα καὶ τῶν δυὸ βεβαιώσεων εἶναι ἀπλό, κρυστάλλινο: ἡ πίστη εἶναι ἰκανὴ νὰ κάνῃ πέρα κάθε ἐμπόδιο, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ μέγεθός του καὶ τὸ βάρος του εἶναι σωστὸ βουνό.

Τί σημαίνει πίστη; Πρῶτα, μιὰ ὀλοφώτεινη γνώση τῆς θείας ἀλήθειας. Καί, συνάμα, μιὰ τεράστια δύναμη πνευματικὴ, ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο ἄξιο νὰ ἐφαρμόζῃ τὶς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, τόσο ἀντίθετες στὴν πεσμένη φύση του.

Πῶς λοιπὸν μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν παρουσίαν τῆς πίστεως καὶ μάλιστα «πάσης», ὅπως ὁ Παῦλος τὴν ὀνομάζει, χωρὶς ἢ πρώτη καὶ κορυφαία ἐντολή, ἢ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, νὰ μὴν ἐφαρμόζεται; Ὅταν ἡ ἀγάπη δὲν ὑπάρχῃ κἄν μέσα στὴν πιστεύουσα καρδιά;

Τὸ ἐρώτημα ἔχει τὴν καθησυχαστικὴ καὶ μαζὶ τρομερὴ ἀπάντησή του, ὅσο καὶ ἂν ὁ ἀποστολικὸς στίχος σκανδαλίζῃ τὸ λογικὸ μας. Καὶ ἡ ἀπάντηση αὐτὴ δίνεται ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς πίστεως ἐδῶ. Δὲν εἶναι ἡ πλήρης ἔννοια. Δὲν πρόκειται δηλαδὴ

γιά τήν πίστη σάν όλοφώτεινη γνώση. άλλα μονάχα σάν ψυχική δύναμη.

Μιά τέτοια πίστη, χωρίς τήν πυξίδα τοῦ θεοῦ φωτισμοῦ, εἶναι φαινόμενο κάθε ἄλλο παρά σπάνιο στήν ἀνθρώπινη ζωή.

Πίστη πού μετακινεῖ ὄρη εἶναι καί ἡ πίστη ἐνός ἄθεου σ' ὠρισμένα ἰδανικά. Πίστη πού μετακινεῖ ὄρη εἶναι καί ἡ πίστη ἐνός αἰρετικοῦ στίς πλανερές του δοξασίες. Πίστη λοιπόν πού μετακινεῖ ὄρη μπορεῖ νά ὑπάρχει καί σέ αὐτοθεωρούμενα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, πού τοὺς λείπει ἡ ἀγάπη. Πιστεῦουν σ' ὅλα τὰ ἄλλα ἐκτός ἀπό τήν ἀγάπη, ἐκτός ἀπό τὸ «ἐν οὐ ἔστι χρεία» (πρβλ. Λουκ. ι' 42).

Δὲν λείπουν τὰ παραδείγματα, στήν Ἁγία Γραφή καί στήν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Πίστη στὸν Θεό, άλλα χωρίς ἀγάπη, εἶχαν οἱ φίλοι τοῦ πολυάθλου Ἰώβ, πού ὕφαναν γύρω του μιὰ θεολογία σωστή κατὰ τὰ διάφορα μέρη της, άλλα ἐσφαλμένη στήν κρίση τους γι' αὐτόν. Πίστη στὸν Χριστὸ εἶχε παράφορη ὁ ἐκτρομακτικὸς μάρτυρας Σαπρίκιος, πού πρόσφερε τὴ ζωὴ του γι' αὐτή, χωρίς νά συγχωρήσει τὸν ἄκακο συναθλητὴ του.

Ὅταν ὅμως ἡ πίστη εἶναι φωτεινὴ, τὸν κατανασισμό της τὸν ὀφείλει στήν ἀγάπη. Τότε ἀκόμη καί ἂν δὲν εἶναι θεολογικὰ πλήρης, ἂν μοιάζει μὲ «κόκκον σινάπεως», εἶναι αὐτὴ πού ἀρκεῖ στὸν Κύριο. Εἶναι ἡ θεάρεστη πίστη.

Γιὰ ν' ἀντιδιαστέλλη λοιπόν ὁ Παῦλος τήν πίστη ἀπὸ τήν ἀγάπη, σημαίνει πὼς ἐννοεῖ μιὰ πίστη σάν ἀπλή ψυχικὴ δύναμη καί ὄχι, συνάμα, σάν γνώση. Εἶναι αὐτὴ, πού ἄλλοῦ τήν ὀνομάζει «ζῆλον οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» (Ρωμ. ι' 2). Τὸν ἴδιο ζῆλο εἶχε ἄλλοτε πρὶν ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς Δαμασκοῦ καί ὁ ἴδιος, ὅταν κατεδίωκε τήν Ἐκκλησία, «ἐμπνέων ἀπειλῆς καί φόνου» (Πράξ. θ' 1).

Ἄς μὴν τὸ ξεχνᾶμε ποτέ: «Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ἀρχίζει νά ἐκδηλώνεται, ὅταν ἀρχίζουμε ν' ἀγαπᾶμε τὸν πλησίον μας

σάν τὸν ἑαυτό μας. Γιατί ὁ πλησίον μας, ὅπως καὶ ἑμεῖς, εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ» (Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης).

Κανεῖς λοιπὸν δὲν πιστεύει σωστὰ στὸν Θεό, ὅταν δὲν τὸν ἀγαπᾷ μὲς ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν ταῖς ἔργοις τοῦ Εἰρηναίου. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Τὰ σωτηριώδη ἀποτελέσματα τῆς ἐξομολογήσεως. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ἀναστάσιμος διακονία. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Ἡ ἀθεΐα χθὲς καὶ σήμερα. — **Πρεσβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ**, Λειτουργικὴ ζωὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῆς Δ. Γερμανίας. — **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, «Καὶ μνηστεύσομαι σε ἑμαυτῷ ἐν πίστει καὶ ἐπιγνώσει τὸν Κύριον». — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον» — **Μιλτιάδου Ἡλιάδου**, Ὁμιλία γενομένη ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου Ἐπισκόπου Αἰγίνης τοῦ Θαυματουργοῦ. — **Χρήστου Ι. Ἀνδρεάδη**, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ στὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. — **Δημ. Σ. Φερούση**, Μορφές τοῦ γένους. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις πρὸς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «... Ὡστε ὄρη μεθιστάνειν».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.
Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.
